

Datum
2020-02-21

Adress
205 80 Malmö

Diarienummer
ASN-2020-370

Yttrande

Till
Kommunstyrelsen

Remiss från Socialdepartementet - Språkplikt - Deltagande i grundutbildning i svenska för rätt till försörjningsstöd

STK-2020-26

Arbetsmarknads- och socialnämnden beslutar att lämna följande yttrande:

Sammanfattning

Arbetsmarknads- och socialnämnden ställer sig i grunden positiva till förslaget från socialdepartementet. Det är viktigt att kvinnor och män som har behov av det ges tillgång till, och deltar i, grundutbildning i svenska för att möjliggöra en väg in i samhället för personer som är i behov av försörjningsstöd. Nämnden ser samtidigt behov av att ta hänsyn till vissa potentiella risker i förhållande till ansvarsfördelning, samverkan mellan olika aktörer samt socialtjänstlagen i stort.

I promemorian beskrivs att förslaget om ändring i socialtjänstlagen (2001:453) inte innebär någon förändring avseende gällande rättspraxis eller de krav som redan idag ställs på enskilda försörjningsstödstagare att vid behov delta i grundutbildning i svenska.

Nämnden delar beskrivningen i promemorian att förslaget inte innebär någon förändring avseende gällande rättspraxis om att vid behov delta i grundutbildning i svenska för att anses stå till arbetsmarknadens förfogande. Förslagets fokus på den enskildes plikt bedöms av nämnden samtidigt kunna leda till en förenkling av den komplexitet av såväl individuella som strukturella orsaker till att personer står utanför arbetsmarknaden och kan vara i behov av ekonomiskt bistånd varvid ett nödvändigt utvecklingsarbete på strukturell nivå riskerar att försenas eller förbises. Nämnden bedömer att otydligheten snarare förstärks genom förslaget avseende vilka aktörer som gemensamt ska bidra till förutsättningar för att få effekt av intentionerna i förslaget.

Nämnden ser även en risk för negativa konsekvenser för enskilda i de fall personer avstår att söka stöd från socialtjänsten. Socialtjänsten har att göra en individuell bedömning vid prövning av rätten till bistånd. I förhållande till konsekvenser för barn är det särskilt av vikt

att enskilda föräldrar i behov av stöd och bistånd faktiskt kontaktar socialtjänsten som då kan ställa krav på planering till egen försörjning utifrån familjens aktuella situation.

Arbetsmarknads- och socialnämnden vill betona vikten av att föreslagen ändring inte får medföra att kommuninvånare, oavsett försörjningsform, riskeras att utestängas från statliga arbetsmarknadsinsatser eller annat stöd och service genom Arbetsförmedlingen.

Arbetsmarknads- och socialnämnden ställer sig positiv till att ett uppdrag formuleras till lämplig myndighet att ta fram goda exempel avseende arbetsätt och insatser till föräldralediga för att stärka deras förutsättningar att etablera sig på arbetsmarknaden.

Yttrande

Arbetsmarknads- och socialnämnden ställer sig bakom att personer som har behov av grundutbildning i svenska har att delta i dessa studier. Nämnden vill betona att det ska finnas en balans mellan plikt och rätt så att hela komplexiteten som kan ligga bakom att en person står utanför arbetsmarknaden tas hänsyn till.

I promemorian (s. 20) anges att vid bedömningen av behovet av att delta i grundutbildning i svenska ska *kommunen* bedöma den sökandes språkkunskaper och om det finns brister som orsakar svårigheter att klara sin försörjning genom arbete. I bedömningen bör även beaktas vilka andra insatser den enskilde tar del av och kopplingen i övrigt till arbetsmarknaden. Arbetsmarknads- och socialnämndens tolkning är att denna bedömning kommer involvera såväl arbetsmarknads- och socialnämnden som gymnasie- och vuxenutbildningsnämnden samt Arbetsförmedlingen och eventuellt andra aktörer som den enskilde erhåller insatser från.

Samtal har förts med gymnasie- och vuxenutbildningsförvaltningen kring promemorias förslag om ny skrivning av socialtjänstlagens 4 kap. 1 §. Arbetsmarknads- och socialnämnden ställer sig bakom gymnasie- och vuxenutbildningsförvaltningens resonemang kring att det är av vikt att bedömning av den sökandes språkkunskaper i svenska i förhållande till svårigheter att klara sin försörjning genom arbete görs utifrån principer som underlättar inplacering på rätt nivå och studieväg och att det hade varit av värde att nationell vägledning ges kring detta. Arbetsmarknads- och socialnämnden delar gymnasie- och vuxenutbildningsförvaltningens uppfattning att det vid krav på studier är viktigt att det upprättas en studieplan där individens långsiktiga mål med studierna framkommer. En tydlighet kring den enskildes förutsättningar samt planerade insatser för att komma in på arbetsmarknaden bedöms av arbetsmarknads- och socialnämnden bidra till att öka den enskilde personens motivation till studierna och eventuellt andra insatser, samt skapar förutsättningar hos såväl kommunala som statliga myndigheter att kunna planera utbud av och genomförandet av utbildningar och insatser som leder till arbete.

Arbetsmarknads- och socialnämnden vill betona vikten av att det tydliggörs vem som ansvarar för att koordinera individens planering under den tid som individen befinner sig i

studier som omfattas av studieplikt och studerar i enlighet med sin individuella plan. Utan en tydlig ansvarsfördelning ser nämnden en risk att studierna avbryts i förtid för andra insatser då individen kan lyda under flera olika myndigheters ansvarsområden. I detta sammanhang ser arbetsmarknads- och socialnämnden det adekvat att lyfta de risker som nämnden bedömer kan uppstå genom den delvis omvända logiken kring att föra in en skrivning i socialtjänstlagen om att vid behov delta i grundutbildning i svenska för att kunna bedömas stå till arbetsmarknadens förfogande. Innebörden av detta kan i praktiken komma att innebära/ tolkas som att socialtjänsten ska överpröva om en person som ansöker om ekonomiskt bistånd, och som av Arbetsförmedlingen bedömts stå till arbetsmarknadens förfogande som arbetssökande, faktiskt står till arbetsmarknadens förfogande.

Arbetsmarknads- och socialnämnden vill särskilt understryka vikten av att föreslagen ändring i socialtjänstlagen inte får medför att arbetslösa kommuninvånare, oavsett försörjningsform, ska riskera att utestängas från statliga arbetsmarknadsinsatser eller annat stöd och service genom Arbetsförmedlingen.

Arbetsmarknads- och socialnämnden bedömer att föreliggande förslag accentuerar nödvändigheten av att det finns fungerande informations- och samverkanskanaler etablerade mellan kommunernas verksamhet/er för socialtjänst och vuxenutbildning samt Arbetsförmedlingen och att det finns organisatoriska förutsättningar som möjliggöra nödvändig dialog. Den strategiska överenskommelsen mellan Malmö stad och Arbetsförmedlingen bedöms utgöra ett nav för att säkerställa att nödvändig samverkan upprätthålls. Arbetsmarknads- och socialnämnden bedömer det som viktigt, och verkar aktivt för, att Malmöbor med försörjningsstöd ska kunna erbjudas samordnade kedjor av insatser, oberoende av huvudman, och att parallellitet kan råda mellan t. ex sfi-utbildning och arbetsmarknadsinsats.

Flera begränsningar avseende socialtjänstens möjligheter att bedöma om det i ett enskilt fall finns förutsättningar att ställa som krav på deltagande i svenska för den enskilde lyfts i promemorian där arbetsmarknads- och socialnämnden ser det som olyckligt att inte en kombination av insatser istället förespråkas om behov av sådana föreligger, exempelvis;

I) För en enskild som av Arbetsförmedlingen har anvisats till ett arbetsmarknadspolitiskt program bör det inte anses finnas ett behov av att delta i grundutbildning i svenska för att han eller hon ska anses stå till arbetsmarknadens förfogande. (s. 22)

II) För en enskild som får arbetslöshetsersättning bör mot bakgrund av de villkor som ställs för att beviljas sådan ersättning i regel anses ha en god anknytning till arbetsmarknaden. (s.22)

III) För en förälder med barn under ett års ålder som inte har barnomsorg ordnad och som därmed inte kan stå till arbetsmarknadens förfogande. (s. 23)

Promemorians förslag om tre övriga uppdrag

I promemorian föreslås även att tre särskilda uppdrag bör utformas;

Socialstyrelsen bör få i uppdrag att

- 1) utreda förutsättningarna för att komplettera statistiken med uppgifter om deltagande i grundutbildning i svenska, samt
- 2) följa hur kommunerna tillämpar bestämmelsen i socialtjänstlagen om att den enskilde vid behov ska delta i grundutbildning i svenska för att ha rätt till försörjningsstöd. (s. 24).

Arbetsmarknads- och socialnämnden bedömer att statistik avseende deltagande i grundutbildning i svenska rimligen bör inhämtas genom registrerade betyg/ genomförda kurser av utbildningsanordnaren. Personer med ekonomiskt bistånd kan genomföra grundutbildning i svenska kopplat till planering (krav) som t. ex Arbetsförmedlingen ställer inom ramen för arbetsmarknadspolitiska program likväl som planering som arbetsmarknads- och socialnämnden utformat tillsammans med den enskilde. Se vidare under ekonomiska konsekvenser. Kopplat till uppdrag två, att följa hur kommunerna tillämpar bestämmelsen (i socialtjänstlagen) om att den enskilde vid behov ska delta i grundutbildning i svenska för att ha rätt till försörjningsstöd bedömer arbetsmarknads- och socialnämnden att det vore positivt om en sådan uppföljning föregick nu aktuellt förslag om tillägg i socialtjänstlagen.

Därutöver anges att 3) ett uppdrag bör lämnas till lämplig myndighet att ta fram goda exempel avseende arbetssätt och insatser till föräldralediga biståndsmottagare som kommuner bedömer vara lyckosamma för att stärka föräldrarnas förutsättningar att etablera sig på arbetsmarknaden så att sådana arbetssätt och insatser kan spridas till kommunerna. (s. 27)

Arbetsmarknads- och socialnämnden ställer sig positiv till att en sådan kartläggning av goda exempel avseende arbetssätt och insatser som bidrar till att främja genomförd grundutbildning i svenska, fortsatta studier och/ eller förankring på arbetsmarknaden. Arbetsmarknads- och socialnämnden bedömer att målgruppen för sådana insatser inte ska begränsas till kvinnor och män i hushåll med ekonomiskt bistånd då försörjningsformen är underordnad syftet att nyanlända föräldrar ska ges förutsättningar att etablera sig på arbetsmarknaden. Kopplat till arbetsmarknads- och socialnämndens uppdrag kring ekonomiskt bistånd bedöms det här väsentligt att myndighet som ges föreslaget uppdrag, utöver goda exempel, även ges i uppdrag att utreda rättsläget avseende i vilken utsträckning en socialnämnd kan begära deltagande i sådan insats för att rätt till bistånd ska kunna bedömas föreligga.

Arbetsmarknads- och socialnämndens bedömning avseende beskrivna konsekvenser av förslaget

Ekonomiska konsekvenser (s. 31)

Arbetsmarknads- och socialnämnden saknar en bedömning av de ekonomiska konsekvenser som skulle kunna uppstå om socialnämndernas skyldighet att lämna statistiska uppgifter om ekonomiskt bistånd och kommunala arbetsmarknadsinsatser ytterligare utökas till att även omfatta statistik om deltagande i grundutbildning i svenska. Arbetsmarknads- och

socialnämnden bedömer att förslaget om uppföljning och statistiskt (s. 23) riskerar medföra ökade kostnader för vilka nämnden bör ersättas enligt finansieringsprincipen. Uppgifter om deltagande i grundutbildning bör rimligen kunna inhämtas från de uppgifter som utbildningsanordnaren registrerar avseende den enskildes slutförda kurser inom grundutbildningen i svenska, oavsett om personen beviljats ekonomiskt bistånd eller ej.

Konsekvenser för den enskilde (s.32)

Förslaget avser att ge en tydlighet kring vad som krävs för att rätt till försörjningsstöd ska föreligga. Arbetsmarknads- och socialnämnden ser här skäl att betona de risker som nämnden bedömer att förslaget för med sig. I promemorian är fastslaget att föreslaget inte medför ett förändrat rättsläge då kravet att delta i grundutbildning i svenska språket enligt praxis redan utgör en del av det generella kravet på att stå till arbetsmarknadens förfogande.

Socialtjänstlagens portalparagraf anger att målet med samhällets socialtjänst är att främja människornas ekonomiska och sociala trygghet, jämlika levnadsvillkor och aktiva deltagande i samhällslivet. Socialtjänsten har att göra en individuell bedömning i varje enskilt fall och för detta krävs att enskilda kvinnor och män, faktiskt och vid behov, tar kontakt med socialtjänsten. Nämnden vill betona att det ska finnas en balans mellan plikt och rätt så att hela komplexiteten som kan ligga bakom att en person står utanför arbetsmarknaden tas hänsyn till. Arbetsmarknads- och socialnämnden bedömer att det finns en risk att enskilda på grund av ovanstående avstår från att vända sig till socialtjänsten som behöver tas i beaktande.

Konsekvenser för barn (s.33)

Arbetsmarknads- och socialnämnden instämmer i det som beskrivs men måste på motsvarande sätt som under konsekvenser för den enskilde, lyfte fram de risker som nämnden ser med förslaget. Arbetsmarknads- och socialnämnden bedömer att förslaget riskerar få negativa konsekvenser för barn i de fall vårdnadshavare avstår från att söka stöd då de krav som kommuniceras kan uppfattas som för svåra att uppnå för att det ska vara troligt att kunna erhålla stöd i sin situation. Barn riskerar därmed, utan socialtjänstens kännedom, att växa upp under ekonomiska och sociala förhållanden som inte kan bedömas motsvara vad som är att anse vara barnets bästa.

Konsekvenserna för jämställdheten (s.32) samt det integrationspolitiska målet (s. 33)

Arbetsmarknads- och socialnämnden bedömer att det är viktigt att kvinnor och män som har behov av det ges tillgång till, och deltar i, grundutbildning i svenska för att möjliggöra en väg in i samhället för personer som är i behov av försörjningsstöd. Mot bakgrund av att föreslaget tillägg i socialtjänstlagen inte medför ett förändrat rättsläge då kravet att delta i grundutbildning i svenska språket enligt praxis redan utgör en del av det generella kravet på att stå till arbetsmarknadens förfogande bedöms konsekvenserna för jämställdheten (s.32) och det integrationspolitiska målet (s. 33) av nämnden som ringa. Arbetsmarknads- och socialnämnden arbetar medvetet med att varje kvinna och man, oavsett bosättningsstad i Sverige, utifrån en individuell planering ska ges tillgång till de insatser som möjliggör en

framtida egen försörjning. Arbetsmarknads- och socialnämnden arbetar aktivt med att motivera enskilda till studier för att stärka förutsättningarna till framtida egen försörjning, studier som kan omfatta grundutbildning i svenska, gymnasiekompetens eller arbetsmarknadsutbildning.

Arbetsmarknads- och socialnämnden avslutande synpunkter

Arbetsmarknads- och socialnämnden vill försäkra oss om att om man genomför dessa förändringar i socialtjänstlagen (2001:453) med mer detaljerade anvisningar och krav inte gör avsteg från utformningen av socialtjänstlagen som helhet. Redan nu gällande lagtext samt aktuell rättspraxis innebär att krav ställs på att personer som har behov av grundutbildning i svenska deltar i och genomföra sådan utbildning för att rätt till bistånd ska bedömas föreligga.

Arbetsmarknads- och socialnämnden bedömer att en ramlag kräver välfungerade informationskanaler med nationellt stöd för att ge adekvat vägledning till både allmänhet och socialnämnder avseende lagens tillämpning i särskilda frågor. Mot bakgrund av att det fortlöpande sker en ständig utveckling av rättspraxis i förhållande till nya eller ändrade lagar, rättsfall och JO-beslut - samt av samhällsutvecklingen i stort - bedömer arbetsmarknads- och socialnämnden det relevant att föreslå att Socialstyrelsen ges i uppdrag att mer frekvent än vad nu skett genomföra revidering och uppdatering av den nationella vägledningen *Ekonomiskt bistånd – Handbok för socialtjänsten*. Utöver vägledning för berörda nämnder bedöms förslaget säkerställa att invånare i Sverige, oavsett hemkommun, ges tillgång till likvärdig information avseende både rättigheter och skyldigheter kopplade till rätten till bistånd.

Ordförande

.....
Sedat Arif
.....

Förvaltningsdirektör

.....
Britt-Marie Pettersson
.....

Arbetsmarknads- och socialnämnden 200221, § 51. Reservation, Moderaterna och Centerpartiet. Reservation, Sverigedemokraterna. Särskilt yttrande, Miljöpartiet. Särskilt yttrande, Vänsterpartiet.